

Г.В. Мельниченко

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ВЗАЄМОУПРАВЛІННЯ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Популярність модульної технології навчання у професійній школі має наслідками різноманітне інтерпретування її основних положень і принципів. Так, окрім класичних модульних принципів, сформульованих П.А. Юцявічене [4], набувають самостійності їхні похідні, що відображають концептуальні погляди кожного окремого вченого. Найбільше право на існування заслуговують, на нашу думку, принципи, які підтримують необхідність створення умов для самостійного управління студентами власною навчально-пізнавальною діяльністю, що сприяє найповнішому розкриттю творчої й духовно-ціннісної спрямованості особистості, уможливує повніше розкриття її можливостей, формує так звану особистісно-рольову ідентичність, утворює систему партнерства студентів і педагогів.

Отже, з-поміж виокремлених нами специфічних принципів модульного навчання – урахування міжпредметних зв'язків, самоуправління, взаємоуправління та оптимального використання аудиторного й позааудиторного часу [2:126-129] - три останні безпосередньо спрямовані на організацію самостійної освітньої діяльності студента.

Взаємозалежними й взаємозумовленими вбачаються нам здатність майбутнього вчителя до само- й взаємоуправління, оскільки останні рівною мірою відображають культуру організації життєдіяльності людини. Проте реалізувати принцип взаємоуправління на практиці виявляється набагато складніше порівняно з принципом самоуправління: перешкодою до реалізації першого може стати домінування в сучасній школі традиційних методів навчання, дефіцит аудиторного часу, неприйняття студентами означеної форми пізнавальної діяльності, відсутність потрібного рівня міжособистісних відносин у колективі тощо. Натомість вважається, що впровадження принципів взаємоуправління є важливою передумовою формування й виховання особистості в умовах демократичного суспільства. Деякі вчені проводять паралель між суб'єктом взаємонавчання й повноцінним членом демократичного суспільства [10:126-129], оскільки й у першому, й у другому випадках діяльність спрямована на досягнення навчальної мети в умовах спільних зусиль, прав і відповідальності незалежно від статі, здібностей і можливостей.

Актуальність впровадження принципу взаємоуправління в навчально-пізнавальному процесі порушується у працях Б.Ареса, Л.О'Брайена, Д.Джонсона, Дж. Дункан, У.Міча, Т.Роджерса, А.Сеймура, Р. Славіна та ін., причому під взаємоуправлінням розуміється оперування знаннями, уміннями та навичками організації управлінської діяльності, спрямованої на іншу особистість, що проявляється у здатності до взаєморозвитку і взаємоосвіти. Означений принцип передбачає застосування методу навчання у групі та його різновиду – навчання у співробітництві – і часто реалізується на практиці у найпростішій його формі – взаємонавчанні. Відтак, метою дослідження було уточнити сутність поняття “взаємоуправління” й “взаємонавчання”; проаналізувати ефективність використання принципу взаємоуправління у навчально-виховному процесі вищої школи, зокрема, у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов; розробити модель організації процесу взаємонавчання.

Взаємоуправління в пізнавальній діяльності проявляється у здатності особистості виконувати мотиваційно-стимулюючу, інформативну, коригуючу, конструктивно-проектувальну, організаторську, контрольну-оцінювальну й дослідницьку функції, спрямовані на навчання, виховання й розвиток іншого студента. Іншими словами, взаємоуправління реалізується в актах взаємодослідження, взаємопрогнозування, взаємоорганізації, взаємопрезентації, взаєморегуляції, взаємокорекції та взаємовихованні в колективі. Відтак відповідний принцип не лише тяжіє до вдосконалення форм передачі знань – взаємонавчання, тобто процесу перенесення функцій транслятора й корекції знань на суб'єкти навчання, - але й створює професійно важливі ситуації, в яких студент почувається як учитель, та передбачає активний спосіб опрацювання отриманої інформації і, відповідно, сприяє формуванню професійно важливих фахових навичок.

Отже, орієнтованість діяльності навчального закладу на студентське взаємоуправління власними досягненнями ґрунтується на наступних положеннях: 1) надання педагогічної спрямованості навчально-пізнавальній діяльності; 2) інтенсифікація навчально-пізнавального процесу.

До переваг організації форм взаємоуправління науковці відносять такі показники: виконання роботи з меншими затратами, краща організація й результати праці, менше поспіху та стресу, більше задоволення від роботи, вища мотивація праці, зростання кваліфікації, менше завантаження роботою, зниження помилок у виконанні своїх функцій, досягнення професійних і життєвих цілей найкоротшим шляхом [1: 20-21]. Згідно з Т. Johnson та W. Johnson [9], існують дані, що свідчать на користь взаємонавчання як засобу розвитку мислення й пам'яті порівняно з індивідуальною формою навчання. Перше надає можливість навчатися в дискусії, брати відповідальність за власне навчання й успіхи товаришів, розвиває критичне мислення.

Відтак провідними цілями організації навчання у формі взаємонавчання можна виокремити:

1. Засвоєння значного за обсягом матеріалу за порівняно невеликий відрізок часу.
2. Розвиток комунікативної компетенції студентів (як соціального феномену та іншомовної комунікативної компетенції зокрема).
3. Урізноманітнення форм організації навчання.
4. Вирішення проблеми великих груп.
5. Розвиток пізнавальних і особистісних якостей студентів.
6. Встановлення паритетних відносин між студентом і викладачем, присвоєння студентові ролі суб'єкта навчання, відносно незалежного від викладача у вирішенні навчально-пізнавальних проблем.
7. Розвиток професійно-педагогічних навичок майбутніх фахівців.

Виокремлюють певні умови, за яких процес взаємоуправління відбуватиметься успішно:

- 1) явно виражена взаємозалежність студентів одне від одного;
- 2) наявність у колективі атмосфери співпраці й доброзичливості;

3) усвідомлення кожним студентом відповідальності за досягнення навчально-пізнавальних цілей;

4) розвинутий рівень комунікативної компетенції студентів, сформованість навички працювати у групі;

5) аналіз студентами власної роботи, спрямованої на досягнення поставлених цілей заняття [10];

6) включення завдань, які дійсно вимагають групової організації навчання.

Процедура організації взаємонавчання студентів представлена на схемі 1, а варіанти організації форм взаємонавчання дуже вдало описані в роботі Є.С.Полата [3, с.7-11].

Досвід упровадження принципу взаємоуправління у процес формування професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, зокрема, у викладання таких предметів, як “Практика усного та писемного мовлення (англійська мова)”, “Практична фонетика” та “Практична граматики”

свідчать про неабиякі можливості відповідного методу як засобу активізації та інтенсифікації навчально-пізнавальної діяльності студентів [2]. Було встановлено, що робота у групі в будь-якій формі сприяє підвищенню мотивації учіння, довіри й поваги студентів одне до одного, розкритості й творчій самореалізації, поліпшенню міжособистісних відносин у студентському колективі. Цікаво, що під час навчання фонетики англійської мови із застосуванням методу взаємонавчання (за моделлю студент → викладач → студент → група студентів → студент → викладач → студент) результати роботи майже вдвічі перевищували традиційний метод практичного опрацювання фонетичного матеріалу за моделлю студент → викладач → студент та показники успішності були значно вищими за інші навчальні предмети зі спеціальності. Останнє ми пов'язуємо з тим фактом, що під час викладання предметів “Практика мовлення” та “Практична граматики” означений метод викладачі рідко, але все-таки використовують, натомість у викладанні курсу “Практична фонетика” переважно дотримуються традиційних методів навчання.

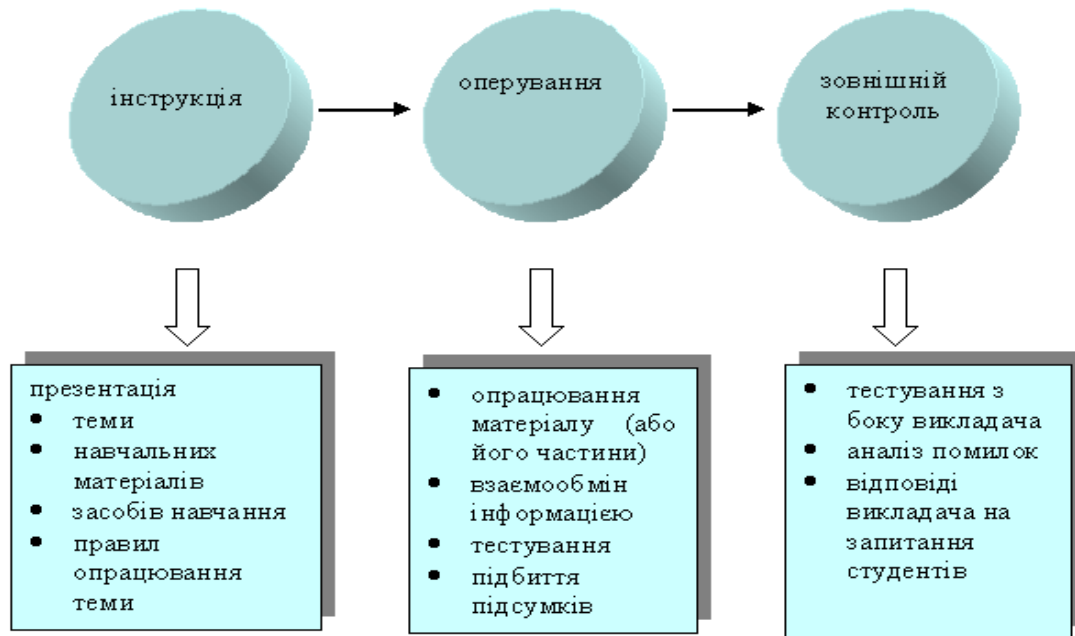

Схема 1. Модель організації процесу взаємонавчання

Отримані результати дослідження свідчать про необхідність упровадження принципу взаємоуправління в освітній процес як варіант оптимізації навчально-виховного процесу й могутнього знаряддя у формуванні культури

особистості студента. Водночас перспективними моментами вбачається розробка системи вправ із застосуванням методу взаємонавчання з кожного окремого предмету та залучення тьюторів – студентів старших курсів до роботи груп.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зейверт Л. Ваше время – в Ваших руках (Советы руководителям, как эффективно использовать рабочее время) / Пер. с нем. – М., 1991. – С. 7 – 40.

2. Мельниченко Г.В. Педагогічні засади модульної технології навчання у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови і літератури. Дис... канд. пед. наук.: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Одеса, ПДПУ ім. К.Д. Ушинського. – 2004. – 286 с.

3. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 2. – С. 3-10.

4. Юцявичене П.А. Принципы модульного обучения // Сов. педагогика. – 1990. – № 1. – С. 55-60.

5. Meach, U., Lew, M., Johnson, W., & Johnson T. (1986). Isolated teenagers, cooperative learning and the training of social skills. *Journal of Psychology*, 120, 328-334. Pepitone, E. (1980). *Children in cooperation and competition*. Lexington, MA: Lexington Books.

6. Roger T. and David W. Johnson. An overview of cooperative learning. // J. Thousand, A. Villa and A. Nevin (Eds), *Creativity and Collaborative Learning*; Brookes Press, Baltimore, 1994.

Подано до редакції 16.01.06

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена проблеме реализации принципа взаимоправления в студенческом "Наука і освіта", № 1-2, 2006

колективе в процессе формирования профессиональной компетентности будущего

учителя, в частности – учителя иностранных языков. Реализуясь на практике как метод взаимообучения, данный принцип обеспечивает интенсификацию учебного процесса, ориентируя преподавателя и студента на профессиональное и личностное развитие.

SUMMARY

The article is on the problem of realizing the principle of collaborative management of students in the process of forming professional competence of future teacher, in particular – foreign languages teachers. Realized as a method of mutual (collaborating) teaching, the given principle provides intensification of educational process, orienting a teacher and student to professional and personality development
